

ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ

Брюксел, 29.8.2012 г.
COM(2012) 473 final

ЗЕЛЕНА КНИГА

**Познания за морската среда 2020 — от картографиране на морското дъно до
прогнозиране състоянието на океаните**

(текст от значение за ЕИП)

{SWD(2012) 250 final}

СЪДЪРЖАНИЕ

1.	Визия	3
2.	Настоящата зелена книга.....	4
3.	Необходимостта от познания за морската среда	6
3.1.	Промисленост.....	6
3.2.	Публични органи.....	8
3.3.	Наука	8
3.4.	Гражданско общество	9
4.	Наличност и оперативна съвместимост	9
4.1.	Пречки.....	9
4.2.	Многоцелева употреба на данните за морската среда.....	10
4.3.	Конкурентоспособност и иновации	10
5.	Резултати до момента	11
5.1.	Усилия на национално равнище	11
5.2.	Европейска мрежа за наблюдение и данни за морската среда (EMODnet).....	12
5.3.	Морската служба на ГМОСС.....	14
5.4.	Рамка за събиране на данни за рибните ресурси	15
5.5.	Научни изследвания.....	16
5.6.	Докладване на информация от областта на околната среда	17
5.7.	Приспособяване към изменението на климата	18
5.8.	Международни инициативи	19
6.	Управление	19
6.1.	Баланс между усилията от страна на ЕС и на държавите членки	19
6.2.	Подпомагане от ЕС за групиране и обработка на данни за морската среда	20
6.3.	Участие на съседите.....	20
6.4.	Избор на приоритети	21
7.	Ангажиране на частния сектор	22
8.	Отзиви на зелената книга	23

ЗЕЛЕНА КНИГА

Познания за морската среда 2020 —

от картографиране на морското дъно до прогнозиране на състоянията на океаните

(текст от значение за ЕИП)

1. Визия

Океаните и моретата, които заобикалят Европа, предлагат нови възможности за изпълнение на целите на стратегията „Европа 2020“¹. Необходимо е да се улесни инвестирането от страна на дружествата, за да се реализира този потенциал. Необходимо е да се понижат разходите, да се ограничат рисковете и да се стимулират иновациите. Необходимо е да се гарантира и устойчиво разрастване на синята икономика. Ресурсите са големи, но не са неизчерпаеми. За да се гарантира това разрастване и неговата дълготрайност и за постигане на добро състояние на околната среда в европейските морета², е необходимо да се знае какво е състоянието на моретата в момента, какво е било в миналото и как може да се промени в бъдеще. Целта на Комисията е да работи заедно с държавите членки, за да бъдат обединени наличните ресурси и механизми с оглед използването на тези познания в полза на промишлеността, публичните органи, изследователите и обществото.

Този процес ще включва водещ проект за изготвянето до 2020 г. на цялостна цифрова карта на морското дъно в европейски води с възможност за промяна на резолюцията. Картата трябва да е с възможно най-висока резолюция, да обхваща топографията, геологията, местообитанията и екосистемите. Тя следва да се съпътства от актуални наблюдения и информация относно настоящото и миналото физическо, химическо и биологично състояние на покриващия воден стълб, също от данни, свързани с човешките дейности и тяхното въздействие върху морето и от океанографски прогнози. Достъпът до цялата посочена информация следва да бъде лесен, оперативно съвместим и без ограничения за ползване. Тя следва да се попълва по сигурен начин, с който непрекъснато да се подобрява пригодността ѝ за определената цел и да се помага на държавите членки да използват максимално възможностите на техните програми за наблюдение, вземане на проби и топографиране на морската среда.

Макар че ЕС може да предостави подпомагане чрез общата стратегическа рамка за структурно финансиране, включително чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство, за постигането на тази цел е необходимо участието и на държавите членки и частния сектор.

¹ Европа 2020 — Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, Брюксел, 3.3.2010 г. COM(2010) 2020 окончателен.

² Според изискванията по Рамковата директива за морска стратегия (Директива 2008/56/ЕО) до 2020 г.

2. НАСТОЯЩАТА ЗЕЛЕНА КНИГА

В Съобщението на Комисията „Познания за морската среда 2020“ от месец септември 2010 г.³ се обяснява защо трябва да се развие икономическият потенциал на богатото разнообразие от наблюдения на морската среда на Европа. В него бе показано, че това би допринесло за постигането на целите на стратегията „Европа 2020“⁴ за заетост, иновации, образование, социално приобщаване и борба с изменението на климата. Това би осигурило базата от знания, необходима за улесняване на растежа на една устойчива и създаваща работни места „синя икономика“ в мореплавателския и морския сектори чрез подобряване на конкурентоспособността и ефективността на промишлеността, публичните органи и изследователите. Така биха се стимулирали иновациите и бихме разбрали по-добре поведението на морето. В обобщение на казаното — в Съобщението са очертани основните принципи на стратегията, която би могла да привлече инвестиции от държавите членки и от ЕС за наблюдение на морската среда, за да бъде реализиран техният пълен потенциал за създаване на устойчив растеж и работни места.

Основен елемент от тази стратегия бе концепцията за Европейска мрежа за наблюдение и данни за морската среда (EMODnet⁵) — мрежа от морски организации, която да осигури единна входна точка за оценяване и извличане на данните за морската среда, получени от наблюденията, топографирането или вземането на проби, от стотиците бази данни, поддържани от агенции, публични органи, научноизследователски институции и университети в целия ЕС. Тя би могла така също да осигурява слоеве с параметри за цифровата карта от тези първични данни за всички морски басейни около Европа.

Инициативата „Познания за морската среда 2020“ обаче е по-всеобхватна от EMODnet. Тя предоставя обединяваща рамка за всички текущи дейности по наблюдение на морската среда в рамките на ЕС. Тя обхваща целия цикъл — от първоначалното наблюдение, през анализа, обработката и разпространението на данни. В нея се спазват принципи като *„еднократно събиране на данни за многоцелева употреба“* и *„осигуряване на оперативно съвместими и достъпни данни, без ограничение за ползване“*. Тези общи принципи, правила и стандарти гарантират, че програмите на държавите членки, както и други значителни усилия на ЕС могат да допринесат, заедно с EMODnet, за изграждането на капацитет, който далеч надхвърля този на отделните служби и програми. Сред тях са морската служба на европейската програма за мониторинг на Земята, наречена Глобален мониторинг на околната среда и сигурността (ГМОСС)⁶, Рамката за събиране на данни за рибните ресурси и новите общоевропейски научноизследователски инфраструктури, определени от Европейския стратегически форум за научноизследователски инфраструктури (ESFRI).

³ Познания за морската среда 2020: морски данни и наблюдение за интелигентен и устойчив растеж, 8.9.2010 г., COM(2010) 461.

⁴ Европа 2020 — Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, Брюксел, 3.3.2010 г., COM(2010) 2020 окончателен.

⁵ В настоящата зелена книга ще се опитаме да ограничим използването на съкращения, но молим за разбиране във връзка с това съкращение, което се среща често в целия текст.

⁶ Съобщение на Комисията относно европейската програма за мониторинг на Земята (ГМОСС), 30.11.2011 г., COM(2011) 831 окончателен.

От приемането на инициативата „Познания за морската среда 2020“ се наблюдава задоволителен напредък. Подготвителните действия по линия на интегрираната морска политика са осигурили прототипи на тематични портали за EMODnet за избрани морски басейни. Извършената междинна оценка⁷ въз основа на отзиви от потребителите потвърди като цяло добрия избор на технологични решения и процесите за групиране на различни набори данни. На тази основа беше стартирана втората фаза на EMODnet, финансирана от Финансовия регламент относно интегрираната морска политика⁸. Така до края на 2014 г. ще има налична цифрова карта на всички европейски води.

От едно единствено място на достъп ще се показва информация за дълбочината на водата, както и естеството на седиментите, местонахождението на минералите, зоните с човешка дейност и типа местообитание. Тя ще бъде придружена от данни за физически, химични и биологични параметри като температура, соленост, киселинност, замърсяване с химични вещества и морски живот. Картата ще е тясно свързана с морската служба на ГМОСС, която ще продължи да предоставя все по-усъвършенствани наблюдения и прогнози за състоянието на океана.

Предстоят обаче редица нови предизвикателства:

- (1) големите инициативи на ЕС, особено EMODnet и ГМОСС, до момента са осъществявани посредством проекти с ограничена продължителност, които ще приключат до 2014 г.;
- (2) нестихващата финансова криза привлече вниманието към публичните разходи. Нарасна нуждата да се гарантира, че ежегодният разход в размер на около 1,5 млрд. EUR от страна на държавите членки на ЕС в полза на Европейската мрежа за наблюдение на морската среда е икономически ефективен;
- (3) не бе улеснен достъпът до данни за рибните ресурси;
- (4) земетресението и трагедията от вълната цунами в Япония през март 2011 г., последвани от ядрената катастрофа във Фукушима, подчертаха предимствата от предоставянето на обществеността почти в реално време на информация за състоянието на морската среда;
- (5) несигурността относно настоящото и бъдещото въздействие на изменението на климата върху европейските морета и брегове пречи на усилията на местните и регионалните органи да се приспособят,

както и нови възможности:

- (1) според едно проучване⁹ частни дружества събират дори повече данни от публичните органи, но до момента те не са били включени в инициативите на ЕС;
- (2) това, което ще бъде предоставено чрез EMODnet през 2014 г. представлява подобрение спрямо съществуващото и ще осигурява

⁷ Приложена към настоящата зелена книга.

⁸ Регламент (ЕС) № 1255/2011 на Европейския парламент и на Съвета от 30 ноември 2011 г. за установяване на програма за подпомагане на по-нататъшното развитие на интегрираната морска политика.

⁹ Инфраструктура за морските данни, окончателен доклад, представен на ГД „Морско дело и рибарство“, ноември 2009 г.

полезни услуги на публични и частни органи. Предоставените данни обаче не разширяват възможностите на настоящата технология. Цифровият модел на терена на европейското морско дъно ще бъде предоставен с резолюция от около 250 метра — четири пъти по-голяма от наличната преди това в общоевропейски мащаб. Геодезическите инструменти са прецизни до сантиметри, което би могло да позволи създаването и разпространението, поне в някои региони, на продукт с много по-голяма резолюция, какъвто потребителите желаят;

- (3) финансовата рамка на ЕС за периода 2014—2020 г. дава възможност за разработване на по-устойчива структура на управление, в която събирането, групирането и разпространението на данни за морската среда преминава от набор от определени от Комисията проекти в непрекъснат, интегриран процес, чиито приоритети се базират на нуждите на потребителите в промишлеността, публичните органи и научноизследователската общност;
- (4) бързият ръст в използването на вятърна енергия от разположени в морето съоръжения ще преобразува, стимулира и засили цялата морска икономика. Ползите от по-добрия достъп до данни за морската среда, изчислени въз основа на икономическите данни от 2010 г., ще бъдат по-ниски от реалните;
- (5) новата научноизследователска програма „Хоризонт 2020“ предлага възможност за подобряване на технологиите за събиране и обработка на данните от наблюденията на морската среда;
- (6) държавите членки и асоциираните държави са се договорили да обединят ресурсите си в инициатива за съвместно планиране „Здрави и продуктивни морета и океани“, която може да осигури рамка за координиране на програмите за наблюдение¹⁰.

Настоящата зелена книга отчита свършената работа. Освен това тя поставя за обсъждане въпроса за най-добрата стратегия за напредък към нов етап, на който ще има отговор на изложените тук предизвикателства и ще се извлече полза от възможностите за осигуряване на достъпно, устойчиво цифрово картографиране на европейското морско дъно до 2020 г. Тя осигурява също актуална информация за настоящото и за миналото физическо, химично и биологично състояние на покриващия воден стълб, заедно с прогнози, и процедура, която да помогне на държавите членки да използват максимално потенциала на своите програми за наблюдение на морската среда, вземане на проби и топографиране.

3. НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ПОЗНАНИЯ ЗА МОРСКАТА СРЕДА

3.1. Промисленост

Нашите морета и океани могат да осигурят стимула, от който се нуждаем, за да задвижим икономиките си. Те могат да осигурят предизвикателни и привлекателни работни места, които отговарят на очакванията на младите европейци. Те могат да ни дадат чистата енергия, от която се нуждаем, за да

¹⁰ Препоръка на Комисията от 16 септември 2011 г. относно инициативата за съвместно планиране на научноизследователската дейност на тема „Здрави и продуктивни морета и океани“ (2011/C 276/01).

избегнем климатичната катастрофа. Могат да осигурят протеини за здравословен хранителен режим. Могат да се използват за фармацевтични продукти или за извличането на ензими от организми, които обитават места с най-екстремните температури, светлина и налягане, срещани в природата. А все по-голямото търсене на суровини в световен мащаб увеличава икономическата привлекателност на дълбоководния добив.

Тези нови възможности за растеж и работни места в морската икономика се опират на две нови обстоятелства. Първо, недостигът на земя и прясна вода принуждава човечеството да преразгледа отношението си към онези 71 % от планетата, покрити с морска вода. Второ, бързият напредък в наблюдението на подводната среда, технологиите за дистанционна обработка и строителство, първоначално разработени за петролната промишленост, вече позволяват безопасна работа в по-дълбоки води при широк диапазон от океанографски и метеорологични условия.

В някои сектори вече се наблюдава растеж. Например вятърната енергия е най-бързо растящата форма на производство на електрическа енергия от гледна точка на инсталирана мощност. Вече 10% от вятърните съоръжения са разположени в морето и този дял се увеличава. Европейската асоциация за вятърна енергия смята, че до 2020 г. 30% от новото строителство ще бъде разположено в морето, а до 2030 г. — 60 %. Успехът носи успех. Инвестициите например в електрически мрежи за тези разположени в морето вятърни електрогенериращи платформи, ще предизвикат растеж и в други отрасли.

Работата в тази нова, авангардна област обаче неизбежно ще бъде по-скъпа и по-рискована, отколкото на сушата, ако за всяка разположена в морето инсталация ще трябва да се изгражда отделна спомагателна инфраструктура като кабелни и снабдителни мрежи. Или ако се наложи всички да извършват отделни проучвания на морското дъно, да измерват приливите и теченията, да правят оценка на морската флора и фауна, която може да бъде засегната от подобна дейност, и да следят риска от цунами, бури или враждебни форми на живот в морската среда.

Например производителите на аквакултури се нуждаят от предупреждения за задаващ се токсичен цъфтеж на водорасли или нашествие на медузи. При сондажните дейности е необходимо да се познава топографията и геологията на морското дъно. Застрахователните компании и инвеститорите в пристанищата и туризма имат нужда от данни за предишни екстремни събития, за да оценят вероятността от бъдещи щети и да разработят брегова инфраструктура, която да издържа на атмосферните влияния. Биотехнологичните дружества, които разработват нови фармацевтични продукти или ензими за ускоряване на промишлените процеси, трябва да знаят къде да търсят странните форми на живот, които могат да живеят без светлина или да издържат на екстремни температури.

Познанията за морската среда са необходими при лицензирането, проектирането, изграждането и експлоатацията на разположени в морето инсталации. Един от водещите лицензополучатели в производството на вятърна енергия от разположени в морето инсталации твърди,¹¹ че данните за морската среда следва да се считат за обществено благо, че бизнесът би бил по-

¹¹ Дванадесета среща на експертната група за морско наблюдение и данни, 10 март 2011 г., <https://webgate.ec.europa.eu/maritimeforum/node/1709>.

конкурентоспособен и разходите за производство на енергия от разположени в морето инсталации — по-малки, ако има по-ясни публични политики чия собственост са данните, ако ценообразуването на публичните органи е в по-ниска степен насочено към възстановяване на разходите и има общи стандарти за различните юрисдикции и области.

И тъй като „*даже едно цяло общество, една нация и даже всички едновременно съществуващи общества, взети заедно, не са собственици на земята. Те са само нейни владетци, само използващи я, [...] те са длъжни подобрена да я предават на следващите поколения*“¹², тази нова морска икономика трябва да бъде устойчива. Операторите на разположени в морето инсталации имат нужда от познания за морската среда, за да оценяват и ограничават въздействието на всяка предложена дейност върху околната среда.

3.2. Публични органи

Бреговите органи имат нужда от информация за степента на ерозия, пренасянето на седименти и топографията, за да преценят дали защитата, приспособяването или отстъпването е най-подходящата стратегия за управление на крайбрежните ивици. Органите, които отговарят за рибарството, имат нужда от данни за риболовните усилия и състава на улова в миналото, за да определят квотите за следващата година. Органите, отговарящи за общественото здраве, трябва да преценяват дали морето е безопасно за къпане и дали морската храна е безопасна за консумация. Органите, отговарящи за гражданската защита, трябва да могат да изчислят къде даден нефтен разлив ще достигне брега. Бреговата охрана трябва да знае колко дълго могат да издържат във водата оцелелите при злополука. Органите, отговарящи за околната среда, трябва да оценяват състоянието на околната среда в техните морета и океани и да гарантират, че те ще останат безопасни и чисти.¹³ Постигането на целите на ЕС за комплексно управление на крайбрежните зони¹⁴ и морско пространствено планиране¹⁵ изисква познаване на човешките дейности и чувствителните местообитания. Познанията за условията, температурата и солеността в повърхностните нива на морето подобряват морското наблюдение с радар или сонар.

3.3. Наука

Научните знания са основа за промишлените иновации и опазването на околната среда.

Морската наука зависи от наблюденията. Не разполагаме с две планети като Земята, за да провеждаме лабораторни опити. Бихме могли да разберем какво може да се случи в бъдеще, единствено като погледнем в миналото. Пропуските в наблюденията не могат да бъдат наваксани по-късно. В една посветена на тази тема уводна статия в научното списание *Nature* се твърди, че

¹² Карл Маркс, *Капиталът*, том III, отдел VI — Превръщане на добавъчна печалба в поземлена рента.

¹³ Директива 2008/56/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 17 юни 2008 г. за създаване на рамка за действие на Общността в областта на политиката за морска среда (Рамкова директива за морска стратегия).

¹⁴ Препоръка на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2002 г. относно прилагането на комплексно управление на крайбрежните зони в Европа, ОВ L 148, 6.6.2002 г., стр. 24—27.

¹⁵ Морско пространствено планиране в ЕС — постижения и бъдещо развитие, COM(2010) 771 окончателен.

„точно и надеждно документиране на фактите може да се окаже по-скъпоценно от която и да е стратегия, опитваща се да им даде обяснение“¹⁶.

Въз основа на наблюденията си учените могат с по-голяма сигурност да обясняват процеси в миналото и в настоящето, като кръговрата на океаните, топенето на ледовете, повишаването на морското равнище, улавянето на въглерода, промените в екосистемите или увеличаването на киселинността на океаните — всички те със значително въздействие върху благосъстоянието на хората и природните екосистеми. По-доброто наблюдение на моретата и океаните не е достатъчно, за да се намали тази несигурност, но, разбира се, е необходимо. Списание *Economist*¹⁷ посочва, че правителствата не отделят достатъчно средства за спътникови наблюдения.

По-ясното разбиране на миналото и настоящето може да подобри изготвянето на прогнозите за климата в Европа, които се предоставят на Междуправителствения комитет по изменение на климата (IPCC) за процеса на преглед и оценка. Широкото международно участие и внимателните партньорски оценки гарантират, че заключенията на комитета са основния източник на информация за правителствените длъжностни лица, отговорни за въвеждането на мерки за приспособяване.

3.4. Гражданско общество

В условията на демокрация гражданите имат нужда от информация, за да могат да държат отговорни своите избрани представители по въпроси, които оказват въздействие върху непосредствено заобикалящата ги среда, тяхното препитание, здраве и планетата Земя, които биха искали да завещаят на своите деца. Опитът показва, че не е правилно да се приема, че е най-добре техническите аспекти по тези въпроси да се оставят изцяло на преценката на съответните отговорни органи. Една уводна статия в списание *Nature*¹⁸ използва като пример злополуката във Фукушима в подкрепа на тезата, че по-високата степен на публичност на данните би допринесла за по-правилна оценка на риска: *„Това би отприщило разнообразните творчески способности на академичните изследователи, журналистите, софтуерните чудаци и картографите.“*

4. НАЛИЧНОСТ И ОПЕРАТИВНА СЪВМЕСТИМОСТ

4.1. Пречки

В съобщението си от 2010 г. „Познания за морската среда 2020“¹⁹ Европейската комисия отбелязва, че някои нерешени проблеми пречат да се извоят потенциалните ползи от инвестициите в данни за морската среда. Данните се съхраняват от стотици различни институции в ЕС — хидрографски служби, в рамките на геоложки проучвания, местни органи, агенции по околната среда, научноизследователски институти и университети. Голямо предизвикателство е да се установи кой притежава въпросните данни. Получаването им може да отнеме седмици за преговори. А обобщаването им с цел съставянето на пълна

¹⁶ Уводна статия на „Nature“ 450, 761 (6 декември 2007 г.).

¹⁷ Уводна статия на „Economist“, „Something to watch over us“, 12 май 2012 г.

¹⁸ „A little knowledge“, „Nature“ 472, 135 (14 април 2011 г.).

¹⁹ Виж бележка под линия 3.

картина може да е сложен и продължителен процес. Много от данните обикновено не са нито достъпни, нито оперативно съвместими.

4.2. Многоцелева употреба на данните за морската среда

Едни и същи наблюдения на физичните, химичните и биологичните параметри на морската среда могат да са интересни за голям брой различни крайни ползватели. Например данните за температурата и солеността на океаните се използват за оценяване на изменението на климата в океаните, при избора на места за отглеждане на аквакултури или определяне на границите на сонара за откриване на подводници. Данните за субстрата на морското дъно са нужни за планиране на добива на инертни материали или въглеродороди, за осигуряване на стабилни основи за платформите на вятърните турбини или за оценяване на въздействието от риболова. Същите данни в рамките на морските местообитания могат да се използват за оценка на въздействието на дадено ново съоръжение или за отчитане на състоянието на околната среда.

Именно тази многоцелева употреба на основните данни за морската среда в различни дисциплини и сектори доказва, че политиката на открит достъп е най-ефективното решение, но нейната ефективност зависи от публичността и оперативната съвместимост на данните. Съгласно политиката на Комисията данните за морската среда следва да бъдат адекватни, достъпни, безплатни и без ограничения за ползване.

4.3. Конкурентоспособност и иновации

Разпръснатите и недостъпни данни за морската среда струват скъпо. Според оценката на въздействието²⁰, придружаваща съобщението, настоящите ползватели биха спестили 300 млн. EUR годишно, ако данните са интегрирани и управлявани правилно. При тези оценки не е взет предвид неизбежният бъдещ растеж на морската икономика и в резултат на това — повишеното търсене на данни. Първата специфична цел на „Познания за морската среда 2020“ е да се намалят разходите на промишлеността, публичните органи и изследователите.

Без по-добър достъп до данните за морската среда услугите с добавена стойност, като оценка на рибните запаси или уязвимостта на крайбрежната инфраструктура от морски бури, могат да направят само организациите, които притежават данните. Това е неефективно и пречи на конкуренцията. Предоставянето на отворен достъп до тези ресурси позволява на пазара да навлязат нови оператори. Оперативната съвместимост дава възможност на малките предприятия или академични среди да разработват нови продукти и услуги въз основа на данни от различни източници и от различно естество. Трудно е да се оцени тяхната стойност за икономиката на ЕС, но в оценката на въздействието се посочва, че тя би могла да бъде от порядъка на 200 млн. EUR годишно. Втората специфична цел на „Познания за морската среда 2020“ е да се стимулират иновациите.

При тази оценка не е взето предвид рационализирането на настоящите системи за наблюдение на морската среда, което ще подобри виждането ни за поведението на морето. Неговата икономическа стойност е още по-трудно да бъде определена, но може да е дори по-голяма. Всъщност неяснотата е най-

²⁰

Оценка на въздействието на Европейската мрежа за наблюдение и данни за морската среда, 8.9.2010 г., SEC(2010) 998.

големият враг за проектантите на разположени в морето съоръжения, които трябва да издържат на капризите на морето, за управляващите рибните запаси или за проектиращите защитени морски територии. Изчислено е²¹, че намаляването с 25% на неяснотите относно бъдещото повишение на морското равнище би спестило на публичните органи, които отговарят за управлението на крайбрежната ивица, приблизително 100 млн. EUR годишно.

Една оптимизирана, достъпна и оперативно съвместима система за наблюдение на морската среда, която да дава на учените повече яснота, би била от голяма полза за приспособяването към изменението на климата. Увеличаването на киселинността на океаните или промените в солеността им и разтворения кислород със сигурност ще окажат въздействие върху морските екосистеми и върху възможностите ни да ги експлоатираме. По-ранната информация ще осигури време за приспособяване на някои отрасли, например на фермите за ракообразни. Макар да е сигурно, че планетата се затопля, не е ясно какво ще се случи с местния климат в Европа през следващите десетилетия²². Известно е обаче, че промените в кръговрата на океаните са причина за суровите или меките сезони в Европа. С още по-голяма сигурност може да се каже, че са възможни по-точни прогнози при търсенето на енергоносители и земеделското производство. Уверено може да се инвестира в мерки за приспособяване. Третата специфична цел на „Познания за морската среда 2020“ е да се добие повече яснота за поведението на морето.

Тези специфични цели бяха одобрени от Съвета през декември 2011 г.²³.

1. Има ли основания за наличието на изключения, освен когато става дума за неприкосновеност на личните данни, от политиката на Комисията по отношение на свободния достъп до оперативно съвместими данни за морската среда?

5. РЕЗУЛТАТИ ДО МОМЕНТА

5.1. Усилия на национално равнище

Данните за морската среда са ценни. Дългосрочните тенденции могат да бъдат разграничени от привременните и естествени колебания в десетгодишни периоди, само ако наблюденията от миналото, включително събраните преди ерата на цифровите устройства за съхранение, бъдат съпоставени с тези от настоящето. Ако тези данни бъдат изгубени, те изчезват завинаги. Наблюденията не могат да бъдат повторени.

Освен това те трябва да могат да се използват незабавно за превантивна реакция при опасност от задаващи се нефтени разливи.

В тази връзка редица държави членки въвеждат национални процедури за правилно съхранение и управление на данните, които осигуряват не само безопасното архивиране, но и тяхното каталогизиране, като се използват стандарти и технологии, позволяващи бързо извличане на данни чрез автоматизирани процедури. Тези национални системи са в основата на децентрализираните процеси, които се изграждат на равнище ЕС чрез

²¹ Виж бележка под линия 20

²² „The real holes in climate science“, „Nature“, том 463, 21 януари 2010 г.

²³ 3139-то заседание на Съвета — Околна среда — Брюксел, 19 декември 2011 г.

стандарти, основани на Директивата относно INSPIRE²⁴. Като примери могат да бъдат посочени MEDIN в Обединеното кралство, френският геопортал Ifremer-Sextant, германският MaNIDA за съгласуване на научноизследователски данни и тяхната инициатива MDI-DE, предназначена за агенции. От полза могат да бъдат и различни регионални инициативи, като Испанската система на Балеарските острови за брегово наблюдение и прогнози.²⁵

2. Как държавите членки могат да гарантират, че данните, които притежават, се съхраняват безопасно, достъпът до тях е гарантиран и са оперативно съвместими?

5.2. Европейска мрежа за наблюдение и данни за морската среда (EMODnet)

За пръв път концепцията за Европейска мрежа за наблюдение и данни за морската среда (EMODnet), която да обедини разпокъсаните и скрити ресурси с данни за морската среда, беше представена в Зелената книга относно морската политика от 2006 г.²⁶. EMODnet представлява мрежа от организации, подпомагани по линия на интегрираната морска политика на ЕС. Тези организации работят съвместно за наблюдения на морето, за осигуряване на свободен достъп до събраните данни и на тяхната оперативна съвместимост, за създаването на непрекъснати слоеве с данни за различните морски басейни и за разпространението на данни и продукти от данни чрез Интернет.

През 2009 г. започна първа серия от подготвителни действия за създаването на прототипи на платформи за данни. Шест групи за тематично набиране на данни — в областта на хидрографията, геологията, физиката, химията, биологията и природните местообитания — обединиха в една мрежа 53 организации. По-голямата част от тях бяха публични органи, които вече управляват данни за морската среда самостоятелно — хидрографски служби, служби за геоложки проучвания, океанографски институти. Те бяха подпомагани от частни дружества с опит в обработката и разпространението на данни.

Тези групи създадоха интернет портали към архиви от данни, управлявани от държавите членки и международни организации. Те подкрепят настоящите усилия в държавите членки (например посочените в раздел 5.1) и ги ползват като основа за по-нататъшен напредък. От тези шест портала публичните или частните ползватели на данни за морската среда понастоящем имат достъп не само до самите стандартизирани наблюдения, заедно с показатели за качеството на данните, но също така до продукти на основата на данните, като например карти на седиментите или природните местообитания на цели морски басейни. Няма никакви ограничения на достъпа или използването на тези продукти от данни. Работата на групите се основава на Директивата относно INSPIRE²⁷, Директивата относно информацията за околната среда²⁸ и Директивата относно повторната употреба на информацията в обществения

²⁴ Директива 2007/2/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 14 март 2007 г. за създаване на инфраструктура за пространствена информация в Европейската общност (INSPIRE).

²⁵ Това не е изчерпателен списък на националните опити.

²⁶ Зелена книга „Към бъдеща морска политика за ЕС: Европейска визия за океаните и моретата“, 7.6.2006 г., COM(2006) 275.

²⁷ Виж бележка под линия 24.

²⁸ Директива 2003/4/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 28 януари 2003 година относно обществения достъп до информация за околната среда.

сектор²⁹ и ги допълва. Общата среда за обмен на информация (CISE)³⁰ ще може да извлича данни от EMODnet и по този начин да предоставя на органите, свързани с морската среда информация относно околната среда, рибарството, транспорта, граничния контрол, митниците и общото правоприлагане, както и отбраната.

Работата бе ръководена и наблюдавана от независима група от експерти като уместността на подхода бе потвърден от междинна оценка³¹. Обхватът на работата съответно се разширява според регламента от 2011 г. в подкрепа на интегрираната морска политика³², като обхваща всички европейски морски басейни. Ще бъде сформирана тематична група относно човешките дейности, която ще допълни работата на останалите шест групи. Целта е по тези седем теми да се осигури карта със средна резолюция³³ на европейските морета до 2014 г.

За пръв път с регламента се подкрепя така също прототип на „контролни пунктове за морските басейни“. Те представляват механизми за установяване дали настоящата инфраструктура за наблюдение е възможно най-ефективната и дали отговаря на потребностите на публичните или частните ползватели. Първите два контролни пункта ще покрият Северно море и Средиземно море.

Целта на предложението на Комисията за нов Европейски фонд за морско дело и рибарство³⁴ във финансовата рамка за периода 2014—2020 г. е да предостави финансово подпомагане с цел EMODnet да влезе в работен режим. Ако разполага с обезпечен бюджет, мрежата може да се превърне от съвкупност от определяни от Комисията проекти с определен срок на действие в непрекъснат и устойчив процес, чиито приоритети се определят от потребностите на промишлеността, публичните органи и научноизследователската общност. Вариантите за структурата на управление на този процес са очертани в раздел 6 от настоящия документ.

Тематичните групи дават възможност на съответните експерти да определят обща структура за всички данни в рамките на всяка тема. Например наблюденията на биологичните видове имат нужда най-малко от общи описания на времето, мястото и метода на вземане на проби, наименованието на вида и точността на измерването. Според междинната оценка на EMODnet³⁵ предложените области за тематични групи са логични, но е добре да се разгледа възможността за сливане на групите по хидрография и геология. Почти всички държави имат отделни хидрографски агенции и служби за геоложки проучвания с отделни мисии, но понастоящем има известно припокриване. Към момента и двата вида органи се занимават с опазването на

²⁹ Директива 2003/98/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 17 ноември 2003 година относно повторната употреба на информацията в обществения сектор.

³⁰ Съобщение относно проект на пътна карта за създаването на обща среда за обмен на информация за наблюдението на морската област в ЕС, 20.10.2010 г., COM/2010/584.

³¹ Виж бележка под линия 7.

³² Регламент (ЕС) № 1255/2011 на Европейския парламент и на Съвета от 30 ноември 2011 година за установяване на програма за подпомагане на по-нататъшното развитие на интегрираната морска политика.

³³ Например за цифров модел на терен — една осма от една минута географска дължина и ширина и за седименти на морското дъно — 1:250 000.

³⁴ Предложение за регламент на Европейския парламент и на Съвета относно Европейския фонд за морско дело и рибарство, 2.12.2011 г., COM(2011) 804 окончателен.

³⁵ Виж бележка под линия 7.

околната среда, като инструментите и методите, използвани за проучванията, са отчасти едни и същи. И едните, и другите събират информация за морското дъно посредством проучвания с многолъчеви ехолоти.

3. Групираны ли са по най-подходящ начин седемте тематични групи на Европейската мрежа за наблюдение и данни за морската среда? Трябва ли някои от тях да бъдат обединени (напр. геология и хидрография) или да бъдат разделени?
4. Какъв трябва да е балансът в EMODnet между предоставянето на достъп до необработени данни и разработването на слоеве на цифрова карта въз основа на необработените данни от морските басейни?

5.3. Морската служба на ГМОСС

Европейската програма за мониторинг на Земята (ГМОСС)³⁶ е водеща инициатива в космическата политика на Европейския съюз³⁷. Основната цел на програмата в направлението ѝ „наблюдение на морската среда“ е да предоставя продукти и услуги, на които доставчиците на услуги с добавена стойност могат да разчитат, за да предоставят услуги на публични и частни ползватели. Идеята е да се гарантира, че продуктите се разработват с най-усъвършенствените технологии, сателитни наблюдения, изчислителна мощност и капацитет за прогнози на разположение в Европа.

В рамките на програмата ГМОСС постепенно бе разработено и осъществено морско направление от 60 организации. Чрез него се обработват и анализират сведения от космически и некосмически (*in-situ*) измервания, за предоставяне на две категории информация: 1) наблюдения на океаните и 2) мониторинг и прогнозиране.

Океанските модели се използват за представяне на триизмерни минали, настоящи и бъдещи състояния на океаните³⁸ на равнище световни и европейски морски басейни за различни параметри като морска температура, течения, соленост, ледове в моретата, морско равнище, вятър и биохимични параметри. До момента това „морско“ направление се финансира от бюджета за научни изследвания на ЕС. От 2014 г. нататък ГМОСС ще навлезе изцяло в работен режим и следва да се финансира с оперативен бюджет.

Налице е предложение освен „морското“ направление, което до момента е съсредоточено върху наблюдението и предоставянето на информация в почти реално време и прогнози за океаните, ГМОСС да включва и направление „изменение на климата“. Симулационните модели, получени в рамките на наблюдението на морската среда трябва да бъдат калибрирани и валидирани спрямо наблюдения от миналото, за да се позволи на „морското“ направление да съхранява и обработва вече тези хронологични серии от наблюдения на океаните. Тази инвестиция ще бъде от полза за определяне на промените в характеристиките на океаните във връзка с Рамковата директива за морска стратегия, както и за осигуряване на ценна основа за предложеното направление „изменение на климата“.

³⁶ Виж бележка под линия б.

³⁷ Съобщение „Към космическа стратегия на Европейския съюз в услуга на гражданите“, 4.4.2011 г. COM(2011) 152.

³⁸ На практика това е океанографският еквивалент на прогнозата за времето.

Понастоящем се разработват стандарти, за да могат работещите в „морското“ направление на ГМОСС и EMODnet да имат достъп до едни и същи некосмически (*in-situ*) данни.

5. Трябва ли да се създаде обща платформа за осигуряване на продукти както от ГМОСС, така и от EMODnet?
6. Трябва ли продуктите и услугите на ГМОСС, свързани с морската среда да са пригодени за употреба и от изучаващите изменението на климата и опазването на околната среда, както и от тези, които се нуждаят от експлоатационна услуга в почти реално време?

5.4. Рамка за събиране на данни за рибните ресурси

От 2001 г.³⁹ насам ЕС финансира събирането и разпространението на данни за рибните ресурси на ЕС от страна на националните органи. Данните от топографирането, вземането на проби и докладвания улов, риболовното усилие и изхвърлянето на улов дават възможност за оценка на въздействието върху рибните запаси. Параметри като капацитета на риболовния флот, заетостта и рентабилността също дават възможност за анализ на доброто социално-икономическо състояние на рибарските общности. Основната цел е да се окаже подкрепа на управлението на общата политика в областта на рибарството, макар че прегледът през 2008 г.⁴⁰ разшири обхвата на данните като бяха включи и аквакултурите и преработвателния сектор, а достъпът до тях беше разширен за научни цели или за информизиране на обществото.

Член 37 от Предложението за обща реформа в областта на рибарството⁴¹ съдържа още по-амбициозни цели. С него държавите членки се задължават да събират биологични, технически, екологични и социално-икономически данни и да си сътрудничат на регионално равнище. Тези разпоредби на основния регламент ще заменят регламента от 2008 г. Подробностите ще бъдат изложени в нова многогодишна програма на ЕС за периода 2014—2020 г.

В предложението на Комисията за нов Европейски фонд за морско дело и рибарство⁴² съгласно финансовата рамка за периода 2014—2020 г. се съдържа предложение Рамката за събиране на данни за рибните ресурси да премине от централизирано към споделено управление, така че държавите членки да поемат от Комисията отговорността за управлението на финансирането и мониторинга на изпълнението.

Като цяло консултациите в областта на рибарството изискват данни от всички държави, които осъществяват риболов на даден вид или в дадена зона. След като данните бъдат групирани за конкретна цел, групирани данни могат да бъдат публикувани в доклад. Предоставяните от държавите членки необработени данни обаче понастоящем не могат да бъдат разпространявани за

³⁹ Регламент (ЕО) № 1543/2000 на Съвета от 29 юни 2000 година за установяване на общностна рамка за събиране и управление на данните, необходими за провеждане на общата политиката в областта на рибарството.

⁴⁰ Регламент (ЕО) № 199/2008 на Съвета от 25 февруари 2008 г. за установяване на общностна рамка за събиране, управление и използване на данни в сектор Рибарство и за подкрепа на научните консултации във връзка с Общата политика в областта на рибарството.

⁴¹ Предложение за регламент относно общата политика в областта на рибарството [отменящ Регламент (ЕО) № 199/2008 на Съвета] COM(2011) 425.

⁴² Предложение за регламент на Европейския парламент и на Съвета относно Европейския фонд за морско дело и рибарство, 2.12.2011 г., COM(2011) 804 окончателен.

други цели без съгласието на онези, които ги предоставят. На практика процедурата е толкова тровава, че никога не се осъществява. Това води до отсъствие на независими проверки, което силно ограничава доверието в резултатите и е пречка за иновациите.

Комисията е убедена, че проблемите, свързани с поверителността на данните от личен и търговски характер, лесно могат да бъдат решени. Напълно приемливо е да се разпространява информацията относно рибните ресурси, която отговаря на всички изисквания за разбиране на екосистемата без при това да се разкриват данни за дейността на отделните кораби. Новата многогодишна програма за периода 2014—2020 г. е съобразена с това.

Понастоящем EMODnet не предоставя достъп до данни, събрани по линия на Рамката за събиране на данни.

7. Трябва ли данните, събирани по линия на Рамката за събиране на данни за определена цел, например оценката на даден рибен запас, да са на разположение за повторна употреба без изискване за получаване на разрешение от първоначалните доставчици на тези данни?
8. Трябва ли да бъде създаден Интернет портал, аналогичен на тези за EMODnet, който да предоставя достъп до данни, притежавани от държави членки, както и до групирани данни за определени запаси, сегменти на риболовния флот или риболовни зони? Ако отговорът е „да“, как трябва да е свързан той с EMODnet?
9. Трябва ли достъпът до контролни данни, например получените от системата за наблюдение на плавателните съдове, да бъде по-отворен? Ако отговорът е „да“, как да се запази поверителност?

5.5. Научни изследвания

Държавите членки на ЕС, изразходват приблизително 1,85 млрд. EUR годишно за научни изследвания на морската среда. Около половината от тези средства отиват за инфраструктура, свързана с наблюдение. Това включва кораби, подводни обсерватории, плаващи шамандури, плаващи устройства, дистанционно управлявани или самостоятелни подводни апарати, всички те оборудвани с множество датчици и аналитични функции. Европейският стратегически форум за научноизследователски инфраструктури (ESFRI) наскоро определи шест общоевропейски инфраструктури, които ще изиграят съществена роля за всички европейски изследователи в областта на морската среда. В Съобщението на Комисията от 2010 г. „Съюз за иновации“ се предлага 60 % от определените от ESFRI инфраструктури да бъдат създадени или изградени до 2015 г.

Финансовото участие на ЕС по Седмата рамкова програма за мерки в областта на научните изследвания на морската среда и корабоплаването възлиза на 350 млн. EUR⁴³ годишно. Всяка година от тази сума се заделят 25-30 млн. EUR за инфраструктури за научни изследвания на морската среда и научни изследвания на технологии за наблюдение на морската среда (датчици и системи за наблюдение на морската среда). Рамковата програма е предоставила подпомагане така също на проекта SeaDataNet, способствал за хармонизирането на стандартите за данни за морската среда и за осигуряването на оперативната съвместимост между базите данни за морската среда.

⁴³ От общо 5,4 млрд. EUR средно.

Технологията SeaDataNet е от съществено значение за платформата EMODnet. Други проекти на ЕС извършват наблюдения с цел подобряване на нашите познания за морето.

Предложението на Комисията „Хоризонт 2020“ за програма за научни изследвания и иновации през периода 2014—2020 г. включва по-голям бюджет и по-опростени процедури, от тези по текущата програма. Тази научноизследователска програма може да допринесе за постигането на целите на „Познания за морската среда 2020“ чрез: 1) подкрепа за разработването и интегрирането на инфраструктури за научни изследвания на морската среда на равнище ЕС, 2) разработване на ориентирани към ползвателите и рентабилни технологии за наблюдение на морската среда, 3) научноизследователски проекти, които ще осигурят данни за морската среда и нейните взаимодействия с човешките дейности, включително за Рамковата директива за морска среда.

С цел да се насърчи развитието на интелектуалната собственост идеите, разработени в рамките на научноизследователските програми на ЕС, стават собственост на изследователя. Затова нови датчици или платформи за наблюдение на морската среда не само ще подпомагат по-ефективния и резултатен мониторинг на нашите морета и океани, но могат също така да спомогнат за развитие на износа в един високотехнологичен сектор с глобален пазар.

Наблюденията на океаните сами по себе си обаче не могат да бъдат патентовани и ще са от най-голяма полза за икономиката, ако бъдат предоставени на разположение безплатно. Понастоящем много от тези наблюдения не се разпространяват, след приключването на научноизследователския проект. Това се дължи отчасти на факта, че изследователите искат да публикуват своите резултати преди да дадат съгласието си за разпространението им, но същевременно не съществуват стимули или изисквания към изследователите да разпространяват тези резултати.

10. Върху какво трябва да се съсредоточи подкрепата на ЕС за новите технологии за наблюдение на морската среда? Как можем да разширим наблюдението на морската среда и да подобрим неговата икономическа ефективност? Как да засили ЕС своите научни и промишлени позиции в тази област?
11. Трябва ли да се въведе задължение научноизследователските проекти да включват разпоредба, гарантираща архивирането и осигуряването на достъп до събраните в хода на научноизследователския проект наблюдения?

5.6. Докладване на информация от областта на околната среда

Държавите членки събират широк набор от данни с оглед изпълнението на директивите на ЕС — Рамковата директива за водите, Директивата за водите за къпане, Директивата за местообитанията и, съвсем отскоро, Рамковата директива за морска стратегия. Държавите членки докладват така също показатели за околната среда по регионални морски конвенции като OSPAR, HELCOM, Конвенцията от Барселона и Конвенцията от Букурещ. Като част от задълженията по Рамковата директива за морска стратегия държавите членки имат правно задължение да докладват на Комисията и на Европейската агенция за околната среда данните, въз основа на които са направени първоначалните оценки и които произтичат от програми за мониторинг. Изискванията за

докладване по Рамковата директива за морска стратегия са основата на морския компонент на Европейската информационна система за водите — WISE-Marine. Съгласно член 19 от Рамковата директива за морска стратегия държавите членки са задължени да осигурят достъп до данни от оценките и мониторинга. За осигуряването на този достъп ще се използва EMODnet.

Европейската агенция за околната среда бе цялостно ангажирана в създаването EMODnet. Вече изградените прототипи на портали по време на първия етап от проекта и по-усъвършенстваните, които се подготвят през втория етап, са били проектирани специално по такъв начин, че да предоставят параметри, които могат да се използват за формулиране на показателите, които ще са необходими за оценяване на състоянието на околната среда съгласно Рамковата директива за морска стратегия.

Използваните за различните отчетни механизми протоколи за докладване не винаги са едни и същи, но в контекста на Рамковата директива за морска стратегия се очаква по-голямо сходство. И, макар една част от данните, използвани за формулиране на показателите, докладвани на компетентния орган или на Комисията, да са на разположение на обществеността, много от тях не са.

12. Трябва ли механизмът на „подаване“, съгласно който се предоставят доклади за морската среда, постепенно да бъде заменен от механизъм на „изтегляне“, при който данните се предоставят на разположение чрез Интернет и се събират от компетентния орган посредством технология, която е разработена чрез EMODnet?

5.7. Приспособяване към изменението на климата

С цел да подпомогне разработването и разпространението на база от знания относно приспособяването, през март 2012 г. Комисията създаде Европейската платформа за приспособяване към изменението на климата — CLIMATE-ADAPT⁴⁴. Това е обществено достъпен Интернет сайт в подкрепа на изработващите политиките при разработването на мерки за приспособяване към изменението на климата както на равнище ЕС, така и на национално, регионално и местно равнище. В CLIMATE-ADAPT има раздел, посветен на морската политика и на политиката в областта на рибарството на ЕС, показатели за изменението на климата и база данни от конкретни случаи на приспособяване, по-специално такива от OURCOAST⁴⁵. Комисията разработва предложение за Стратегия за приспособяване на ЕС, което предстои да бъде прието през 2013 г.

По-структурираният подход към наблюденията на морската среда може да осигури за платформата CLIMATE-ADAPT по-точни показатели за изменения на климатичните параметри на местно ниво, като покачване на морското равнище и повишаване на киселинността на океаните, и по този начин бъде подпомогнат процесът на приспособяване.

13. Каква информация за поведението на моретата и бреговете може най-добре да помогне на предприятията и на публичните органи да се приспособят към изменението на климата?

⁴⁴ <http://climate-adapt.eea.europa.eu>.

⁴⁵ <http://ec.europa.eu/ourcoast/>.

5.8. Международни инициативи

Да се сглоби глобалната картина на морския свят и да се опише как той се променя изисква наблюдения и данни както от чужди, така и от европейски организации. По-структурираният и открит достъп до европейските наблюдения и данни за морската среда, описан в настоящата зелена книга, ще даде възможност на Европа да участва на практика в международните усилия за осигуряване на глобално покритие, като например Глобалната система за наблюдение на океаните (GOOS), Глобалната система на системите за земно наблюдение (GEOSS) и процеса на Организацията на обединените нации за глобално докладване и оценка на морската среда.

14. Необходими ли са някакви допълнителни мерки извън рамките на съществуващите инициативи, като EMODnet и ГМОСС, за да може Европа да окаже подкрепа на международните инициативи за събиране на данни за океаните, като GOOS и GEOSS?

6. УПРАВЛЕНИЕ

За да бъде устойчива една инфраструктура за данни за морската среда е необходима процедура на вземане на решения какви наблюдения следва да бъдат правени и какви продукти да бъдат създадени на основата на данните, както и осигуряването на финансово подпомагане за процеса на събиране, групиране, обработване и разпространение на данни.

6.1. Баланс между усилията от страна на ЕС и на държавите членки

Държавите членки носят правна отговорност да наблюдават своите води и своите риболовни флотове. Въпреки това в някои случаи има ясни предимства от обединяването на усилията. Очевиден пример за това е наблюдението със спътници в околоземна орбита. Със сигурност не би било ефективно всяка държава членка да изстрелва множество спътници за измерване на цвета на океана, температурата на повърхността на морето, морското равнище и ледената покривка. Всъщност ЕС е подкрепял разработването и първоначалното пускане в действие на спътници чрез своята програма ГМОСС³⁶. ЕС подпомага така също програми за проучвания и вземане на проби в областта на рибарството, когато има нужда от тези резултати за свои цели.

Има обаче и други примери, при които усилията на равнище ЕС могат да са основателни. Например постигането на по-ясно виждане за степента и въздействието на изменението на климата в Европа би било невъзможно без мониторинг на подводните течения в Атлантическия океан в зони, които се намират извън териториалните води или водите, попадащи под национална юрисдикция. Това не облагодетелства държавата членка, която извършва мониторинга, повече отколкото която и да било друга държава членка. Този мониторинг е от полза за всички европейски държави, дори за тези без излаз на море.

Северният ледовит океан е друг пример, при който ЕС би могъл да вземе участие в текущите програми за мониторинг и картографиране, в подкрепа на хората, които живеят и работят там.

15. Какви критерии следва да бъдат използвани за определяне на финансовото участие на ЕС в програми за наблюдения, различни от тези, в които вече

участва? Можете ли да дадете примери? Има ли тук своя роля инициативата за съвместно планиране за европейските морета и океани?

6.2. Подпомагане от ЕС за групиране и обработка на данни за морската среда

До момента всяка от групите за тематично групиране на данни в EMODnet е предоставяла услуги чрез консорциуми, въз основа на договори за възлагане на обществени поръчки с шестте консорциума, подбрани посредством отделни покани за участие в тръжни процедури за всяка група. Общо 53 различни организации са били ангажирани като партньори в консорциумите, а много други са дали своя принос. Въз основа на открити покани за представяне на предложения бяха предоставени безвъзмездни средства на направление „наблюдение на морската среда“ в рамките на ГМОСС. Участваха отново около 60 организации. Бюджетът на ЕС заплаща за постигането на определени резултати по обществените поръчки и участва в безвъзмездните средства като покрива договорените допустими разходи. Партньорствата в рамките на EMODnet и на ГМОСС са разнородни. Те включват научноизследователски институти, агенции за метеорология или хидрография и университети. Има и частни дружества, които участват със своите експертни познания в областта на програмните приложения.

Комисията не определя състава на тези партньорства — те се образуват независимо. Големите партньорства са признак, че агенциите или институтите участници предпочитат да бъдат съдружници в общо начинание, отколкото да са доставчици на един водещ изпълнител.

Откритите покани и в двата случая гарантираха прозрачността и резултатите и в двата случая бяха много задоволителни. Краят на тези инициативи обаче приближава и е все по-ясна необходимостта от гарантиране на дългосрочната непрекъснатост на работата и инфраструктурата. Тъй като по-голямата част от работата в EMODnet включва повторното моделиране на национални архиви от данни, всяко партньорство, което не включва основните национални центрове за данни за морската среда, би било непълно. Това може да означава, че е желателно да се премине към процедура за отпускане на безвъзмездни средства или към процедура на договаряне — вероятно по-лесна, ако партньорствата по EMODnet притежаваха правен статус. Спорните въпроси, свързани с управлението на морската служба на ГМОСС, включват юридическо лице за координирането и подходящ финансов механизъм.

16. Кое развитие на управлението на EMODnet и ГМОСС ще отговори в по-голяма степен на необходимостта от дългосрочна устойчивост?
17. Каква би могла да бъде ролята на Съвместния изследователски център и на Европейската агенция за околната среда?

6.3. Участие на съседите

Европейските морета мият бреговете не само на държавите членки на ЕС. За изготвянето на екологична картина на Черно море или на план за полагане на кабел през Средиземно море се изисква сътрудничеството на съседните държави, които споделят посочените морски басейни. По тази причина в първия етап от изграждането на EMODnet взеха участие и институти от тези държави. Те също са изправени пред неприемливи равнища на безработица и също могат да използват познанията, които ще им помогнат да разберат как да се възползват от потенциала на моретата.

6.4 Избор на приоритети

Прочее картографирането и мониторинга на моретата е от съществено значение за устойчивия икономически растеж, за опазването на околната среда и за разбирането на изменението на климата. Публичните бюджети обаче са ограничени и трябва да бъдат определени приоритети. Тъй като преминаваме от модел на събиране на данни за специфични цели към еднократното събиране на данни и използването им за различни цели, два конкретни въпроса трябва да получат отговор: 1) каква инфраструктура за наблюдение и стратегия за вземане на проби са необходими за даден морски басейн и 2) как да се използва най-оптимално финансовото участие на ЕС?

Рамката за събиране на данни е на задоволително ниво и в двата случая. Въведен е механизъм, за да се определят данните, които да се събират. Тъй като една от целите на общата политика в областта на рибарството е да се ограничат причинените от риболова щети за околната среда⁴⁶, стратегията за вземане на проби добива измерение, което надхвърля чисто риболовния интерес за максимален улов.

Процесът на избор на спътници за наблюдение на Земята, които са необходими за мониторинга на океаните, е на също толкова задоволително ниво. Той е бил определен посредством процеса на ГМОСС чрез определяне на параметрите, които действително могат да бъдат наблюдавани от спътниците в околоземна орбита на височина от около 800 км над океана. Технологичният напредък и по-доброто научно разбиране дават възможност за постепенно подобряване на точността и за добавяне на още параметри. Например пускането на Sentinel-3 ще стане възможно дебелината на ледовете в моретата да се следи оперативно. Европейската агенция за околната среда понастоящем преценява какви други (неспътникови) измервания са необходими, за да бъдат калибрирани и валидирани моделите за прогнозиране на ГМОСС.⁴⁷

Предстои още работа за осигуряване на допълнителни наблюдения. Тъй като изместващите се течения, мигриращите видове и много икономически дейности не познават национални граници, трябва да се отговори на въпроса за оптималната инфраструктура за наблюдение и вземане на проби на равнище морски басейн. В рамките на Регламента за интегрирана морска политика⁴⁸ е създаден прототип на механизъм за подпомагане на държавите членки да подобрят своята инфраструктура за наблюдение и мониторинг. До 2014 г. „контролните пунктове за морските басейни“ за Северно и Средиземно море ще направят оценка в каква степен настоящата мрежа за наблюдение и групиране отговаря на потребностите на частните, публичните и академичните ползватели. Те ще определят относителните достойнства на различните системи за мониторинг — корабни кутии, неподвижни и плаващи шамандури — които измерват един и същ параметър. Ще бъдат взети предвид всички източници на информация — както публични, така и частни. Тази информация ще спомогне за насочване на инвестициите на държавите членки. Например трябва ли да се ускори многолъчевото проучване на морското дъно или необходима ли е по-точна информация за промените в морското равнище?

⁴⁶ Регламент (ЕО) № 2371/2002 на Съвета от 20 декември 2002 г. относно опазването и устойчивата експлоатация на рибните ресурси в рамките на общата политика в областта на рибарството.

⁴⁷ Чрез проекта GISC (координация in-situ на ГМОСС) по Седмата рамкова програма.

⁴⁸ Виж бележка под линия 8

На равнище ЕС също трябва да се вземат подобни решения. Кое в предложението компонент за познания за морската среда на Европейския фонд за морско дело и рибарство е по-важно — да се съсредоточим върху групирането на данни за минералните ресурси или за морските бозайници? Какво трябва да подпомага ЕС в международни води — проучване или вземане на проби? Накрая държавите членки ще трябва да вземат тези решения в рамките на Съвета, но те трябва да разполагат с точна оценка на вариантите, която да ги насочва. Отговорите на тези въпроси ще зависят от оценката на разходите и ползите.

18. Необходим ли е редовен процес за оценка на ефективността на стратегията за наблюдение и вземане на проби за всеки морски басейн?
19. Какъв механизъм може да се предвиди за управление на оценките, които са необходими за информирането на Комисията, държавите членки и парламента относно приоритетите за подпомагането от страна на ЕС?

7. АНГАЖИРАНЕ НА ЧАСТНИЯ СЕКТОР

Морските отрасли разбира се ще извлекат ползи от очертаните в настоящата книга мерки, но ако се стимулира участието на частния сектор тези ползи могат да се умножат.

Според едно изследване от 2009 г.⁴⁹ европейските дружества събират повече данни за морската среда, отколкото публичния сектор. Ако дадено частно дружество събира данни за свои цели, принципно няма причина публичните органи да се намесват. Европейското законодателство относно достъпа и повторното използване на тези данни не е приложимо.

Въпреки това частните дружества вече са задължени да събират данни като част от оценката на въздействието, която трябва да извършат, за да получат лиценз за някои дейности в морето. Те може да са задължени така също да продължат мониторинга след началото на дейността. В много случаи те са задължени да предават събраните данни на лицензиращия орган. След издаването на лиценза обаче, не е доказано, че предоставянето на тези данни на обществеността ще навреди на конкурентоспособността. Комисията е наясно, че налагането на задължения за докладване от страна на частните дружества при нормални обстоятелства създава административна тежест, което трябва да се избягва. Заменянето обаче на множеството различни задължения с единен механизъм за докладване с общи стандарти, базирани на INSPIRE, би могло да намали съществуващата тежест. Започна проучване, което да подпомогне оценката на разходите и ползите.

Възможно е също да се разшири обхватът на задълженията за докладване след издаването на лиценза. Разходите за оборудване на морските платформи с инструменти, които да предоставят непрекъсната информация за състоянието на морето биха били практически незабележими спрямо общите разходи за инсталацията. Идеята е да се събират данни от всички платформи в ЕС, както и от други платформи за наблюдение, и те да бъдат предоставяни на разположение на обществеността. Това може да струва много по-малко от потенциалните ползи за цялата морска промишленост, тъй като ще бъдат осигурени повече знания за потенциалните заплахи, като зли вълни („rogue

⁴⁹ Инфраструктура за данни за морската среда (Marine Data Infrastructure), окончателен доклад, представен на ГД „Морско дело и рибарство“, ноември 2009 г.

waves“)⁵⁰, отровни водорасли или радиоактивни разливи. Подобряването на конкурентоспособността на стопанските дейности в морето е основната причина за изготвянето на „Познания за морската среда 2020“. Възможно е този процес да бъде ускорен чрез публично-частни партньорства, при които частни дружества споделят разходите за функционирането на Европейската мрежа за наблюдение и данни за морската среда срещу правото на глас при определяне на приоритетите.

20. При какви обстоятелства следва да се оповестяват данните, предоставени от частни дружества за целите на лицензирането?
21. Трябва ли лицензираните за дейности в морето участници от частния сектор да бъдат задължени да допринасят за по-всеобхватния мониторинг на морето, когато това е осъществимо?
22. Кои модели за публично-частни партньорства могат да допълнят стимулите за предприятията да споделят данни и да инвестират в данни и да бъдат от полза за всички заинтересовани страни?

8. ОТЗИВИ НА ЗЕЛЕНАТА КНИГА

Настоящата зелена книга поставя началото на дебат относно най-добрата стратегия за напредък към достъпно, устойчиво, цифрово картографиране на европейското морско дъно, както и за навременна информация за настоящото и минало физично, химично и биологично състояние на покриващия воден стълб и за прогнозиране. Тя поставя на разглеждане и процес, който ще спомогне държавите членки да извлекат максимални ползи от прилаганите от тях програми за наблюдение на морската среда, вземане на проби и топографиране.

Комисията създаде уебсайт за отговори:

http://ec.europa.eu/dgs/maritimeaffairs_fisheries/consultations/marine-knowledge-2020/index_en.htm

Той ще бъде активен до 15 декември 2012 г. Отговорите могат да бъдат изпращани както от длъжностни, така и от физически лица. Резултатът от консултацията ще бъде публикуван на уебсайта на Генерална дирекция „Морско дело и рибарство“ на Комисията. Името на отделните участници, които изпратят отговори, или тяхната принадлежност към някаква организация, няма да се оповестяват, освен с изричното им разрешение.

⁵⁰

Известни още като необичайни вълни, вълни-чудовища, вълни-убийци, екстремни вълни или аномални вълни.